

פרוטוקול מס. 250

מישיבת ועדה הכספית, שהתקיימה ביום חמישי,
כ"ט בניסן תשל"ה - 10.4.75, משעה 10.00.

(בחל-אביב, בבנק ישראל)

נוכחים - חברי הוועדה:

י. קרגמן - היו"ר
ע. אמוראי
א. אפרת
ש. ארליך
צ. גרשוני
פ. גרופר
גאולה כהן
א. מלמד
י.ש. פלומין
ד. קורן
ח. קורפו
נוזחת קצב
ב.צ. קשת
א. רונן
א. שוסטק

מוזמנים:

שר הקליטה - ש. רוזן
מנחם שרמן - מנכ"ל משרד הקליטה
שמואל עטיה - תקציבן, משרד הקליטה
משה כהן - חשב, משרד הקליטה
שמואל אדלר - יועץ כלכלי לשר הקליטה

היועץ הכלכלי לוועדה:

א.נ. פלוג

הקצרת ית:

שולמית פרג

בסדר-היום: תקציב משרד לקליטת העלייה לשנת הכספים 1975.

היו"ר י. קרגמן:

אני פותח את הישיבה.

אנחנו דנים היום בתקציב משרד הקליטה, ואני מקבל בברכה חמה את שר הקליטה - שלמה רוזן, את מנכ"ל המשרד וחבר העובדים המתלווים.

תקציב משרד הקליטה לשנת 1975 הוא בסך הכל, עם מ"ח - 190 מיליון ל"י. תקציב זה מורכב מתקציב גלוי כפי שמופיע בחוברת התקציב - 68 מיליון ל"י, ומ"ח - 122 מיליון ל"י. תקציב מ"ח לא מופיע בספר התקציב.

הקואורפרנט שלנו למשרד הקליטה הוא חבר הוועדה גרשוני. אני מבין ששר הקליטה יפתח בסקירתו על פעולות משרדו, ואחריו ידבר ח"כ גרשוני.

שר הקליטה ש. רוזן:

כבוד היושב ראש, כבוד חברי ועדה יקרים שהם ידידי היקרים!

אני אינני רוצה לדבר על פרטי התקציב שכן הוא ייעשה ע"י המנכ"ל בדרך של מתן תשובות על שאלות חברי הוועדה. כך שאפתח בצירוף התמונה באופן כללי:

מאז מלחמת ששת הימים עלו 100 אלף יהודים מברית המועצות; מ-1967 עד 1970 עלו כ-5000, ומ-1971 עד 1974 עלו כ-95000.

הרכב העליה מאזורי המוצא בברית-המועצות הוא כדלקמן: גרוזיה - 27%; בוכרה - 8%; הרריים - 1%; יתר 64% הם מכל חלקי ברית-המועצות.

העליה של ההרריים החלה בזמן האחרון. יש לנו פוטנציאל כזה של יהודים, ואני מקווה שהם יעלו.

התכונות של העליה הזו דומות לתכונות של שאר העליות, פרט להבדל ש-95% מהם מגיעים במסגרת משפחתית. לעומת 50% מהעליה במערב שמגיעים כיחידים, שהם צעירים ובודדים. זה אחד הקשיים שגורם לנו כשלון וירידה.

גיל העולים באופן כללי הוא:

31 שנה - אך בכל זאת 15% מכלל האוכלוסיה מעל לגיל 60. אחוז הקשיים הוא גבוה; גודל המשפחה הממוצעת (ללא יחידים) - 3.4 נפשות. משום כך נחוצות לנו כמה דירות. אם ניקח את הבודדים של ארצות המערב, הרי הם מהווים 3,1% או 3,0%. כאמור, נחוצות לנו כמה דירות לרווקים. לצערנו, זה אחד הגורמים לירידה.

ההרכב המקצועי: כ-52% מכלל העולים

היו בעלי מקצוע בחו"ל, ומהם - 22% בעלי מקצועות הדורשים השכלה גבוהה, ושהם בעלי תואר אקדמאי; 20% הם בעלי מקצועות הדורשים השכלה על-תכונתית. אלה הם טכנאים, מנהלי חשבונות, אחיות, אומנים; 38% הם מקצועיים ובלתי מקצועיים בתעשייה, בבנייה ובתחבורה.

אני לא צריך לציין את הקשיים שיש

לנו עם המקצועיים, ואת נציב היסורים של הקליטה בשנים אלה. אולם אני רוצה לציין כי על אף הקשיים שהיו במשך שנות הקליטה הם נקלטו היטב, ומתוך נתוני המחקרים מחברר ש-80% של עולים אלה הם שבעי רצון באופן כללי; שאחוז דומה שבע רצון מתנאי הדיור והתעסוקה בארץ; אבל בתחום הקליטה החברתית שביעות הרצון היא נמוכה; 80%-90% מהם הנם אופטימיים לגבי עתידם בארץ, והם בטוחים כי יישארו בארץ.

אינני רוצה לסמוך יתר על המידה על

מחקרים סוציולוגיים מסוג זה. האמת היא שהחיוב איננו מובלט. לעומת זה, הכשלונות והקשיים מובלטים יותר.

שעורי הירידה מקרב עולי ברית המועצות

היו בין הנמוכים ביותר. לפי הערכתנו, מתוך 100 אלף היהודים שעלו - ירדו פחות מ-4000 בלבד.

המדאיג ביותר הוא שהנשירה עולה.
 בשנת 1973 היתה נשירה של 4.2%, ואילו ב-1974 הנשירה היא של 19.8%.
 בחודשים האחרונים של שנה זו היא עלתה על 30%. זה אופייני לערים
 גסווימות.

זאת ועוד: ידוע שיש ירידה תלולה
 בהיקף עליה. בשנת 1974 עלו כ-32 אלף יהודים לעומת 55 אלף שעלו
 בשנת 1973. זו הקטנה עליה של 42%; מברית המועצות עלו כ-17 אלף
 יהודים לעומת 33 אלף עולים מבית המועצות שהגיעו בשנת 1973, דהיינו -
 הקטנה של כ-50%.

מה השפיע על היקף העליה? - קודם כל.
 החמרות או המדיניות של ברית המועצות אשר הוחמרה לאחרונה בכל מיני
 דרכים, ולא תמיד דרכים נראות לעין, בהיתרי יציאה סלקטיביים, יוצאים
 יהודים למערב, התנכלויות, מאסרים ועוד. על כל פנים, אני חושב שחלה
 החמרה וביטול ההסכם המסחרי. חשבנו שנגיע לנורמליזציה, אולם אנהנו
 מגיעים להחמרת יתר; חלק מיהודי ברית המועצות יש לו חוסר זיקה יהודית
 וציונית, או זיקה רופפת לציונות ויהדות, ושעבר עליו תהליך יהדות
 נפוייה. על כל פנים, הנשירה בקרב יהודי רוסיה היא גדולה מאד, ואילו
 העליה משם, יחסית, קטנה.

מי הם היהודים הבאים ארצה? ציונים
 ופעילי עליה, אסירי ציון שלחמו והם היו ראש חץ. בחלקם של יהודים
 אלה עלו ארצה, ואינני יודע אם נשארה שם עתודת מלואים. כל אחד יודע
 את זה מתולדות התנועה הציונית; עולים ארצה יהודים בעלי זיקה
 יהודית, ואלה הם בעיקר עולי גרוזיה ובוכרה שקשורים לדת; עולים ארצה
 יהודים מברית המועצות ללא זיקה דתית ציונית, אך הם באו להכרה ציונית
 ק בשנים האחרונות. נודע להם לאחרונה שהם יהודים, והם הפכו ללוחמים.

יש 4 ערים גדולות בברית המועצות: מוסקבה,
 לנינגרד, קייב ואודיסה - שהיהודים משם מהווים 80%-90% מהנשירה. מארבעת
 ערים אלה מהווים 20%. מטוס שבא ממוסקבה עם 100 בעלי היתרי יציאה,
 ק 5% מהם עולים ארצה. יש לנו על כל עיר ועיר נתונים.

דבר נוסף: העליה מארצות המערב גם היא
 ירדה. ב-1974 הגיעו 32 אלף עולים. כ-700-800 עולים לחודש. בחודשי
 ינואר-פברואר-מרץ הגיעו 4400 יהודים. השנה ירדנו לשעור חודשי של
 1200-1500 יהודים עולים מכל העולם.

למרות המצב המעורר באמריקה הלטינית
 העליה ירדה. למרות המצב הקשה בעולם המערבי כולו, העליה ירדה. אני
 מוכרח להניח שיש גורמים ישראלים פנימיים שאינם מושכים, אלא דוחים.
 העליה באה בדחף הכרה ציונית, וכוחה המושך של ישראל בתקופה זו ירד.
 וזה בשל האוירה הכללית בישראל, התהייה ועוד. אנחנו זוכרים עדיין
 את ארבעת המלחמות. טרם התאוששנו מהן. המצב הכלכלי הבלתי ברור, הקשה,
 המסים ועוד. דיבורים על מיתון ואבטלה. כמו כן המצב הבטחוני הגיאופוליטי
 וסכנת המלחמה וקשיי הקליטה.

אני רוצה לדבר על קשיי הקליטה שגברו:
 קשיי הקליטה גברו בכמה תחומים, גם בדירור וגם בתעסוקה.

בשנת 1974 קבלנו בממוצע לחודש ממשרד
 השיכון 600 דירות במקום 1000, שזה 7200 דירות לשנה. ואם נוסף
 3000 דירות ועוד 1000 פתרונות, הרי זה בערך מה שנחוץ לעליה הקטנה.

שר הקליטה ש. רוזן:

העובדה שלא סופקו את מספר הדירות לפי הצורך היתה כתוצאה של מלחמת יום הכפורים, וזה הכריח אותנו לאחוז באמצעים ארעיים, שהם - פתרונות של שכירת דירות לשנתיים. זהו דבר שהציל אותנו. אבל יחד עם, זה קשה מאד, כי לקחנו עולה לבתי-ים ושיכנו אותן בדירה מרווחת וטובה במשך שנתיים. כעבור שנתיים היינו חייבים לעקור אותן משם כי לא היו לנו דירות בבתי-ים. משום כך החייבנו לשכן עולים כאלה באזור.

אזור המרכז הוא מאשדוד עד נתניה, וכאן היו לנו מקרים קשים מאד. פינינו 1600 דירות ששכרנו. למעשה, אני חרדתי למצב קטסטרופלי בתחום הבנייה. אבל עברנו את זה די בשלום.

מכל מקום, לא היו לנו מספיק דירות; וכן לא היו לנו תמיד דירות שהתאימו לפי המיקום ולפי הגודל. כדי שנוכל לקלוט נחוץ שיהיה במקום סופרמרקט ועוד. אכן היו לנו דירות בדימונה, אבל תמיד עמדנו במצב קשה, וזה הכביד עלינו. לגבי גודל הדירות - עובדה היא שאין דירות קטנות בישראל, וזה יצר בעיה חמורה של דיור לקשישים ולצעירים. לקשישים ולצעירים יש לנו כ-2000-3000 דירות, והם גרים בתנאים זמניים בבתי מלון ומעונות, ובתנאים בלתי אנושיים.

זאת ועוד: חסרו לנו דירות באזור המרכז לדיור עולים הגרים בדירות שכורות.

ועתה לגבי תעסוקת עולים: הבעיה היא תעסוקת עולים ואקדמאים. אין מדירה שהוכיחה אפשרות של משק שיש בו 25% בעלי תואר אקדמאי ו-25% בעלי מקצועות חפשיים. כל שנה העליה מהמערב והמזרח היא כזו, כך שלטווח ארוך אין לי תשובה לבעיה זו. לא רק לי אין תשובה, אלא לטובי המוחות בישראל. יש לי שפע של תזכירים בעניין זה.

אנחנו אומרים שאנחנו חייבים להתאים את הסטרוקטורה הזו למשק המקצועי. התורה הציונית הקלאסית אמרה שנבנה עם נורמלי. אני לא יכול להגיד לעולי ברית המועצות ומהמערב את התורה הציונית הזו - שיהפכו לפועלים, שכן אז הם לא יבואו.

קליטתם של העולים אחרי מלחמת ששת הימים הייתה קשה מאד. בינואר 1974 עמדנו בשיא של מבקשי עבודה בין האקדמאים העולים. אנחנו פעלנו בשטחים אלה בדרך של קרנות שונות כדי לקלוט עולים אקדמאים ומקצועות חופשיים במשק. להלן כמה וכמה דוגמאות:

בהתאם לנתונים של לשכת התעסוקה של האקדמאים יש היום 1000 מחוסרי עבודה אקדמאים, ולא רק עולים. לא אומר שהם מרוצים מהעבודה אלה שנקלטו. וכיצד אנחנו עוזרים? - מתוך 100 אלף עולים מרוסיה נקלטו 1800 רופאים, שכיום הם עובדים. יש לנו עוד 20-50 רופאים שהם מבקשי עבודה; 5600 מהנדסים וטכנאים נקלטו אצלנו. הכיוון שלהם הוא בערים ובערי פיתוח. בבאר שבע ובנתניה קלטו התזמורות הקמרות כ-500 מהם.

יש מקצועות שהקליטה בהם קשה יותר. הבוונה לציירים. אנחנו עוזרים בקליטת עולים אלה ע"י תמיכה בהם לתצי שנה על מנת שהם ייקלטו בתעסוקתם. אנחנו משלמים משכורתם במשך שנה, ולפעמים גם שנתיים. כלומר, בית חולים שאין לו תקן, אנחנו נותנים לו את משכורתו של רופא עולה לשנה, ואם יש צורך גם לשנתיים, ולאחר מכן הוא נקלט שם. על כל פנים, מספר העולים שנקלטו בתעסוקתם הוכפל מ-4000 ל-8000; בקידום פרויקטים - מ-900 ל-1400; קליטת עצמאיים - מ-1200 ל-1500; מרכז לשליטה במדע - מ-50 ל-300.

אנחנו מפתחים תכניות מחקר חינוכי בכספים לא מעטים, אשר על ידי כך אנחנו מקווים כי נתרום לא רק לקידום המשק. כך שלרשותנו עומדים לא רק העובדים שלנו. יש ועדה מתנדבת שבראשה עומד מי שהיה נשיא הטכניון - סאשה גולדברג, הראל ועוד. כל אלה עוזרים לנו לגבש תכניות.

לאחרונה הסכימו לקבל 20-25 מהנדסים להשתלמות

בתוך המפעל.

נוסף לזה אנחנו מקיימים קורסים להסבה והכשרה מקצועית. כך שב-1974 היו לנו 110 קורסים. מספר העולים שהשתתפו בקורסים אלה היה 3300 לעומת 2800 בשנת 1973.

אנחנו רוצים לתת הכשרה בתוך המקצוע, וכאמור לגבי רופאים אנחנו מסייעים להם במשך התקופה עד שנתיים.

טכנאי שיניים - מתקיים עתה זה הקורס החמשי. בקורס אחד הייתי וראיתי כי היו שם 71 בוגרים, וכולם הסתדרו בעבודה. אנחנו פועלים בצוותות עם משרד העבודה, ושיתוף פעולה זה הועיל מאד. אנחנו מממנים את הקורסים להסבה מקצועית.

זאת ועוד: יש אצלנו מינהל סטודנטים עולים: בשנת הלימודים תשל"ד היו בטיפולנו כ-7000 סטודנטים לעומת 7300 בשנה קודמת; כמו כן היו בתשל"ד כ-1400 תלמידי ישיבות ומוסדות תורניים לעומת 1500 בתשל"ג. הם מקבלים מאתנו מילגות קיום וסיוע בשכר דירה, שירותי יעוץ מקצועי ופעולות חברה ותרבות.

לגבי קליטת עולים ותודעת קליטה: העולים שהגיעו בשנת 1974 גילו פחות שביעות רצון מחיי החברה שלהם בארץ לעומת העולים של שנים קודמות;

כמו כן חלה הרעה בשביעות רצון מחיי החברה במשך השנה האחרונה גם לגבי עולים שהגיעו בשנים קודמות;

ההסבר להרעה טמונה באוירה הפסימית הכללית השוררת בקרב החברה הישראלית ובהתנכרות החברה הישראלית לעליה והקשיים של העולים עצמם לקשור קשרים חברתיים עם הציבור הוותיק.

כ-60% מכלל העולים הנמצאים שנה בארץ טרם נפגשו במסגרת חברתית עם ותיקים, בקרב עולי ברית המועצות השיעור גבוה יותר ומגיע ל-2/3;

עיקר הקשרים החברתיים של העולים הם עם עולים חדשים מארצות מוצאם;

לאור הקשיים האלה, הורחבה הפעילות בשנת 1974 להגברת הקליטה החברתית ותודעת הקליטה במסגרות הבאות: מפגשים של עולים ותיקים; הפצת כתבי עת בלשונות העולים; עתונות ברוסית וגרוזינית. כיום אנחנו איננו מקציבים שום הקצבות לעתונים; טור שבועי בעתון רוסי "נשה סטרנה" ודפי מידע. עזרנו בזה שהסוכנות קנתה כך וכך עתונים למרכזי קליטה, ואנחנו נתנו לו פיצויים. אולם, זה קרוב לשנה שהפסקנו את זה. אמרנו לו שהוא רשאי לקבוע את המחיר. למעשה, יש לו 13 אלף מנויים. אנחנו עוזרים לעתונים מבחינה כלכלית. את העתון הגרוזיני אנחנו מקיימים; תכנית הטלוויזיה "כל התחלות" ולימוד עברית באמצעות התכנית "בסימן טוב" שבלטלוויזיה; הרחבנו את הפעילות במועדוני עולים; טיפות ועדי קליטה ע"י הרשויות המקומיות; הגברת המתנדבים המטפלים בקליטה חברתית. מתנדבים אלה פועלים בשכר חלקי כדי להפעיל את המועדונים. בחודשים האחרונים מורגשת פעילות מורחבת.

בשנת 1975 - בחודשים ינואר-פברואר-מרץ הגיעו אלינו 4800 עולים, מזה 2400 הם עולים מברית המועצות.

לקראת תקווה של גידול העליה אנחנו החלטנו על הקמת 12 לשכות שמרכזות בתוכן את כל המשרדים - משרד הקליטה, גזברות הסוכנות היהודית, המכס, מס הכנסה, עירייה, הסתדרות, משרד הפנים. לשכות אלה מרוכזות על מנת לתת שירותים לעולים.

עד היום נפתחו 4 לשכות בנתניה, אשדוד, נצרת וחיפה, ובמשך השנה תפתחנה עוד 6 עד 8 לשכות. כאשר העליה קטנה, אז אנחנו לא פותחים לשכות אלה.

אנחנו רוצים להפעיל את הטרמינל החדש לעולים
בנמל התעופה לוד בחודש מאי-יוני;

אנחנו אחדנו את מערכת בסיוע לעולה.
העולים מקבלים את הציוד הראשון ואת הסיוע הכספי ישר בלוד. אנחנו
פישטנו את התהליכים המינהליים. ולא רק זה - אנחנו צמצמנו את מספר
הספסים בנמל התעופה לוד; העברנו סמכויות ביצוע לשדה.

אני יכול לומר כעת כי העליה לישראל באה
גלים גלים. האמת היא, כי לא היה דרם רצוף של עליה. אחרי קום
המדינה, העליה מפולין נפסקה ב-1949, וב-1956 היא באה מרומניה,
ולאחר מכן באה מברת המועצות.

לקראת השנה הבאה אנחנו חושים כי נקבל
12 אלף דירות בשנה. אם לא יבואו אלינו העולים האלה במספר זה,
אז אנחנו נוכל להקטין את כל הכאבים שהצטברו במשך הזמן.

יש לנו התחלות בנייה של 7550 דירות חדשות +
500 רכישות יד שניה לקשישים ועוד 1500 הוסטלים לצעירים. הפתרונות
לצעירים לדירות מחולקות לא הוכיחו את עצמם. כדי להקל אנחנו החלטנו
לתת לכל זוג קשישים אפשרות לשכור דירה, כאשר אנחנו משלמים עד 85%-90%
של שכר הדירה. כך ננהג עד שניתן להם פתרון, או שכך נשלם עד סוף חייהם.
לדעתנו, זה טוב יותר מאשר בחי מלון. סידור זה בבית מלון עולה
כ-1000 ל"י לחודש. ואם אתה נותן לך דירה, אז הוא מפרנס את עצמו.

אנחנו החלטנו לתת סובסידיה לצעירים עד
500 ל"י לחודש, במשך תקופה של עד 5 שנים. אנחנו למדנו כי צעיר בודד
עד שהוא משתרש ומתחתן עוברת עליו תקופה של 3 שנים.

יש לנו עוד כ-7000 דירות שכורות. אבל
1600 כבר החזרנו.

לגבי העסוקת עולים אמרתי שקלטנו כמעט
את כל העולים האקדמאים. מדינת ישראל מסוגלת לקלוט מאות רופאים.
אם יש עליה, אז אני מוכן לקלוט עוד 300 רופאים. גם מהנדסים אנחנו
מוכנים לקלוט אלפים מהם. מענין מאד שלתזמורת קול-ישראל חסרים
נגנים.

על כל פנים, יש לנו אפשרות לקלוט ולהיערך
לקראת עליה. אנחנו הרחבנו את רשת העובדים הקהילתיים בשכונות העולים;
אנחנו עומדים לפתוח 50 מועדונים שכונתיים נוספים לעולים; אנחנו
מרחיבים את פעילות המתנדבים מקרב ההתיישבות העובדת, הוותיקים וצה"ל -
את החיילות אנחנו מפעילים; אנחנו מרחיבים פעולות ההסברה בקרב הישוב
הוותיק, בהרצאות, ימי עיון ומפגשים; אנחנו מקיימים מפעלי תרבות
בשפות העולים כגון - תנ"ך יודיאקה, תיאטרון אידי והגברת התודעה
היהודית והציונית, בעיקר בקרב עולים מברית המועצות; אנחנו הרחבנו
את פרסומי ההסברה ברוסית וגרוזינית.

אני מקווה שזהם העליה יגדל, ושאנחנו
נהיה ערוכים לקלוט את העולים שיבואו אלינו. איננו רוצים לפרסם מספר
יותר קטן מ-45 אלף עולים. אנחנו ערוכים ל-60 אלף עולים.

אם יבואו פחות עולים, ודאי האוצר יעמוד

על המשמר.

בעניני העסוקת עוסקת ועדת העבודה, כך
שיש מי שדואג לענין זה.

היו"ר י. קרגמן:

צ. גרשוני:

ברצוני לומר גם לשר וגם לוועדה, שלא במסגרת התקציב שהונח לפנינו כתקציב משרד הקליטה והמ"ח הנלווה אליו, אלא ברצוני לומר ולעורר את השאלה לגבי התקציב שנוחנת מדינת ישראל לקליטת עולים לשנה, ובאיזו צורה אנחנו מטפלים בו, על הרכביו השונים ועל המיליארדים שהוא מקבל.

אני חייב לציין פה, כי היה נעים לי מאד לקבל את התפקיד של רפרנט הוועדה בעניני קליטה. אין ספק שיש יחס לקליטה, ולי יש התענינות רבה מאד בענין זה. למעשה, כאשר ישבתי והכינותי את "שעורי הבית" שלי חשבתי שעבודה זו מחייבת הרבה מאד מחשבה.

אני אציג בפניכם את הבעיות שאותן אני רואה: צריך לחשוב כיצד לגלגל את הענין בתקציב של 200 מיליון ל"ש. לפי החומר שקבלתי - כאן ברצוני לומר לכם כי אמרתי למר פלוג שלוש או ארבע פעמים: "תדע לך, פלוג, שאתה אחראי למספרים - 10 אלפים עולים לשנה שעולים למדינת ישראל, עולים בערך מיליארד לירות. אכן אנחנו מקבלים על מיליארדים של לירות. אנחנו גם אומרים שתקציב הבטחון הוא גדול. אין לך הצעת תקציב של 6 מיליארד לירות לקליטת עליה שמפוזרת כל כך, והבעיה של פיזור צריכה לעורר את תשומת לבנו, ולהגיע למסקנות שלנו.

אני כבר אמרתי לעצמי: כאשר מדברים על 1 או 2 מיליון לירות, מילא. אבל מיליארדים?

כאשר עושים תכנית על 55 אלף עולים - זה מה שהיה בשנה שעברה - אז זה 5.5 מיליארד ל"ש. אולם, נקלטו רק 32 אלף עולים. היכן אנחנו, חברי ועדת הכספים? היכן ההפרש הזה בין 3.2 ל-5.5 מיליארד ל"ש? האם נתנו לבנו על כך שבאיזה מקום עשינו העברות תקציב על מיליארדים ל"ש?

ע. אמוראי:

לפי חשבונך יוצא ש-100 אלף ל"ש עולה כל עולה.

א.נ. פלוג: בעמוד 12 בחוברת הכחולה תמצאו דברי הסבר.

ב.צ. קשת:

האם זה עולה או משפחות?

צ. גרשוני:

תראו את עמוד 12 של החוברת הכחולה - לשנת 1973 הוצא לקליטת 10 אלפים עולים - 610 מיליון ל"ש והכלכלן שלנו אומר שזה מיליארד ל"ש.

שר הקליטה ש. רוזן:

זה לא של המשק ולא של התקציב.

ש. ארליך:

כתוב "משפחת עולים". זה סביר. מה הבהלה הזו?

צ. גרשוני:

הוצאה משקית צריכה לתת מספרים - כמה הוצאה תקציבית? כמה זה הוצאה תקציבית בתקציב המדינה לגבי כל משרד ומשרד לחוד. אני מבקש להגיש לנו מספרים לישיבה הבאה, כמה זה במשרד העבודה, כמה במשרד השיכון, בחינוך וכל משרד ומשרד לחוד.

על כל פנים, אני רוצה להוסיף את חברי ועדת הכספים לכך שישומו לב כמה יש תקציב פרופר בתקציב המדינה, בכל אחד מהמשרדים לחוד.

צ. גרשוני:

נניח שזה לא כך. אבל יש הבדל אם קולטים 60 אלף עולים. אני רוצה לקלוט 90 אלף עולים, לכן אני רוצה לדעת כמה זה יעלה למדינת ישראל. יש תקציבים נוספים של הסוכנות, ולא רק של מ"ח.

זאת ועוד: 200 מיליון ל"י זהו סכום קטן בתוך המיליארדים של לירות. 190 מיליון, פלוס 20 מיליון ל"י. מכל מקום, 200 מיליון ל"י עומדים לרשות הקליטה. 210 מיליון ל"י - זה לא מעט בשביל מטרה זו. בכל זאת אני שואל שאלה קשה: בתקציב כזה צריך משרד הקליטה לשלוט על כל יתר התקציבים. ואם הוא איננו שולט עליהם, אז זה לא טוב. הואיל ואנחנו מדברים על קליטה - הרי שאנחנו מדברים על האדם הקולט והנקלט. לכן הייתי רוצה לראות את משרד הקליטה שולט על התקציבים שמלווים את העולים בכל יתר המשרדים הממשלתיים שלהם נזקק העולה, מסדורו של העולה - לא רק כלכלית, אלא גם חברתית; גם דאגה לאשה שבעלה נשאר שם ולא עלה אהה, והיא מתרוצצת; גם דאגה למקרים של חתונות. יש אפשרות לדאוג למקרים מעין אלה. העולה מתחיל להתרוצץ במכס, מבלי שיהיה לו לוויה, או שלא עונים לעולה על מכתב וכו'.

העולים טוענים שבמשרד הקליטה לא עוזרים לו. צריך להגיד לעולה: אדוני, אתה לא תצא ממני עד שהעניין לא יסודר.

לגבי דיור: אני רוצה שנדע כמה פתרונויות דיור חסרו בעבר, כמה דירות זמניות מחזיקים עכשיו, וכמה אתם חושבים כי תצטרכו להחזיק למרות שהעליה קוצצת? האם תהיו זקוקים לדירות זמניות גם בזמן זה שיש פחות עליה?

מה היא צפיפות הדיור אצל העולים בהשוואה לצפיפות הדיור בארץ? דיור לבודדים, דיור לזוגות צעירים עולים, עולים בלי ילדים - מה המצב?

את הבעיה הזו אני מכיר. אני רוצה שמדי פעם תסתכלו בהנחיות. יש פה הנחיה לגבי משפחה של 2-3 נפשות. אבל אני מדבר על מקרה שאותו אני מכיר - זוג שהתחתן, ושמגיע להם דיור באזור פיתוח. באזור פיתוח זה - אם הם רק שנים, ואם היא לא בהריון בחודש החמשי - לפי הוראות ועדת הקליטה - אז הם אינם יכולים לקבל דיור. אבל אם האשה תביא מכתב שהיא בחודש החמשי, אז היא תקבל דירה. ואם לא, היא לא תקבל דירה, משום שמגיע לה דירה יותר קטנה, ודירה יותר קטנה אין. מה לעשות שהיא הפילה בחודש הרביעי להריונה? זה אנושי? מי שצודק בעניין זה הוא איש הקליטה שמטפל בזה. הוא אמר לי: מה אתה רוצה שאני אפעל שלא לפי הוראות? אמרתי לו לפעול כפי שהוא רוצה. אבל דירה קטנה אין. כך שהם גרים עם ההורים. זו רק דוגמה. זוג זה הם בני עולים. זוג מתחתן. מה תעשה אם יפרדו?

נכון, אפשר גם לערער. ועדת הערעורים המרכזית שלכם - זו מזכירה אחת. אמרה לי: "אני כל המנגנון של ועדת הערעורים, וכל היתר זה במחוזות". אם כן, אמרה לי - "תערער בוועדת הערעורים המחוזית". אחר כך אמרה לי כי העניין הזה נמצא שם זה שלושה חודשים. --- (ב.צ. קשת: אני גיליתי את זה)

אכן קיימת ועדת ערעורים מרכזית, אך היא לא נמצאת. --- (ב.צ. קשת: היושב ראש שלה הוא כצנלבוגן, והיא יושבת בירושלים).

אמרה לי המזכירה שוועדת הערעורים יושבת

רק במחוזות.

ועוד דבר: מה קורה עם דירות של יורדים?

מה מספר מקרים אלה?

לגבי תעסוקה: אני חושב שיש בזה הישגים עצומים. אבל נשארו בעיות. בתשל"ה יש עוד אחוז גדול של קשישים - 54% שלא סודרו בעבודה. אבל דברים רציניים מאד כן סודרו.

אני מבקש לקבל חומר על הקרנות השונות והערבויות, כיצד הן פועלות וכו'. כמה עולה הסבת מקצוע? כמה עולה לנו התמיכה והחזקת אנשים במוסדות לאחר שהם, המוסדות, אומרים שלא צריכים אותם? האם אין מוסדות שמנצלים מצב זה? (שר הקליטה ש. רוזן: יש).

האם יש התקדמות בשטח התעסוקה? ומה עם הקואופרטיבים? האם אין אפשרות בנתונים של עליה, לטפל בהבאת עולים לחקלאות - למושבים וקיבוצים?

בענין פיזור האוכלוסיה יש תזוזות, ולא תזוזות ראויות. אגיד למה: פיזור אוכלוסיה, לדעתי, לא נעשה בצורה הנכונה. זה דבר שש"ן לאוחר בעיה שאין שליטה למשרד הקליטה, ושכל משרד עושה מה שרוצה. לא צריך היה להביא בפנינו תכנית שבה שוב גודל האחוז של העולים הוא במרכז. זה לפי התכנית שאתם מציגים כאן. בבקשה, תמצאו את זה בעמוד 14 (קורא פירוט)

מחוז ירושלים איננו גדול. האמין לי ידידי השר, אני יודע את הבעיות. הם רצים למרכז. אני לא מקבל שבענין תעסוקה, דיור, קליטה חברתית - באר-שבע יכולה לתרום פחות מהמרכז, כי בבאר-שבע יש אוניברסיטה, ויש גם תעסוקה, יש מכון הנגב. כדאי לעשות דבר מרוכז בשביל לבנות את הגליל. לא צריך לעשות מנוף בשביל באר-שבע והגליל.

יש לי חומר אחר לגבי קליטה חברתית. אתה אומר כי תקנתם את עצמכם ב-1974. אני עוד לא יכול להרגיש את זה. השאלה מה יהיה ב-1975, ידידי השר. זה שיש תהליכים, ויש תחיה, וגלי עליה - האם אנחנו בסדר? - אנחנו לא בסדר. זה גורם להקטנת העליה מרוסיה? זה לא נקרא קליטה חברתית.

אמרת מעל במת הכנסת פעמיים, שמדינת ישראל לא יכלה אחרת. אם ארגונים, אז תחת פיקוח והדרכה לתת להם כסף; כל משפחת עולים צריכה להיות מוצמדת למשפחה בארץ. זה לא יכול להצליח אחרת בארץ. אני לא מאמין שאין לנו משפחות בארץ אשר לא ירצו להיות צמודים לעולים.

השר רוזן ההומניסט, האיש האהוב על כולנו - את זה אתה צריך לתת למשרד הקליטה, את האהבה הנדרשת מהציבור לעולים. הוא צריך לדחוף אותנו, את כולנו, את כל הציבור הישראלי הזה. וזה לא נעשה בממדים שצריך להיעשות. אני גם לא מאמין בכל העקיפין. בעמוד 32 יש רשימה - זו רשימה שמוצאת חן בעיני - פעולות תרבות, מפגשים, ארגונים ארציים - ארגון עולי פולין, למשל. עוסק בזה. יש פיקוח על זה. מכל מקום, אני מאמין באימוץ משפחות.

לבסוף ברצוני לומר דבר שאי אפשר שלא להגיד אותו עכשיו - זה בקשר עם האירועים הכלכליים בארץ. ברצוני להביע כאן את דעתי: אני חשבתי על זה עוד לפני ועדת בן-שחר, ואחרי ועדת בן-שחר. אתם צריכים לתת הקלות לעולים. וזה צריך להיעשות ע"י כל המשרדים. לחת להם מה שמגיע להם במרוכז. כאשר עשיתי את ההסדר הזה עם הקיבוצים, אז היחה תוצאה טובה. לדעתי, זה ש"ן דוקא לוועדת הכספים.

היו"ר י. קרגמן: ביחס להתאחדות עולים: חוץ מהסוכנות, גם משרד הקליטה נותן 1.8 מיליון ל"ה להתאחדות עולים. יש הנהלות, והן הופיעו בפני הוועדה בקשר לכל מיני תביעות.

ש. ארליך: בעקבות דברי ח"כ גרשוני ברצוני לשאול כמה שאלות:

שמעתי על הנשירה הגדולה מקרב העולים מארבעת הערים הגדולות - מוסקנה, לנינגרד, קייב ואודיסה. האם זה בגלל חוסר זיקה לציונות, או בגלל כשלונות של משרד הקליטה? בתכנית "היום הזה" ברדיו - הייתה תכנית על עולים, ובה דובר על עמידר, על שיכון עולים בירושלים. תבקשו את הסליל הזה משירותי השידור. מה ששמעתי היה ממש מזעזע. ראיתי את פרטי התקציב של שנה שעברה, ומה שסיפרו בתכנית הזו על עמידר - זה ממש מזעזע.

בתקציב 1974 אומדן העולים היה 55 אלף, אבל הגיעו 32 אלף. ברצוני לדעת: האם עולים אלה הם רק מהגרים, או גם מארצות אחרות? האם נשאר עודף תקציב? כמה נשאר ומה הכוונה לעשות עם תקציב זה? האם אתם מתכוונים לוותר עליו, או אתם רוצים להעבירו לשנה הבאה?

מה התחזית לגבי העליה לשנה זו - האם היא ל-60 אלף עולים? (מ. שרמן: התקציב בנוי על 45 אלף עולים)

או זה בודאי עולה על 32 אלף לעומת 1974. על יסוד מה התחזית האופטימית הזו של 45 אלף עולים בעוד שהיו 32 אלף עולים בשנה שעברה? מה עוד, שבמשך החודשים הראשונים של שנה זו הייתה ירידה תלולה נוספת?

איך התיאום עם הסוכנות היהודית? האם יש כבר תיאום משלים? או האם יש פה ושם אי הבנות?

האם אתם לא חושבים שהירידה במספר

העולים הצילה את הקליטה כאן?

ב.צ. קשת: חוסר סמכויות של משרד הקליטה גורם למחדל בעניני הקליטה. למשרד הקליטה אין כל סמכויות, אין לו כל שיניים, הוא איננו יכול לכבד שום דבר בארץ הזו בכל הקשור לעולים. השיכון עושה מה שרוצה. התעסוקה עושה מה שרוצה. מסחר ותעשייה עושה מה שרוצה. כך שמשרד הקליטה מתרוצץ כמתווך בין כל המשרדים, ואז באים בטענות למשרד הקליטה.

היכן פיזור האוכלוסיה? מסתבר שאי

אפשר לפזר לא את הוותיקים ולא את העולים, משום שלא מכינים עבורם לא דיור ולא - בעיקר - תעסוקה.

בקרתי בכרמיאל, ושם נאמר לי כי משרד

השיכון בונה 1000 יחידות. שאלתי מה עם התעסוקה? למעשה, אני יודע בדיוק את האזורים, את הכפל ואת המצבה, ואת הכל. אנחנו לא נפתור את בעיית כרמיאל ע"י בנייה של 1000 יחידות דיור.

זאת ועוד: הטיפול באסיר ציון לשעבר

הוא מתחת לכל בקורת. הטיפול בהם איננו בסדר. היה הסדר, ואין מקיימים אותו --- (שר הקליטה ש. רוזן: אין הסדר בענין זה) אין אותו היחס שצריך להיות כלפי אסירי ציון.

בענין המחנדבים: הסכום שמתחלק למספר

המחנדבים מהווה משכורת יפה. אם יש הוצאות כאלה, אז אפשר לחיות מזה. יש התנדבות מהמשקים ולא מהמשקים. מהמשקים זה פי-שנים --- (היו"ר י. בתקציב משרד ראש הממשלה יש סכום של 450 אלף ל"י).

לפני החוברת של תקציב משרד הקליטה.

אני הייב לציין כי מזמן לא קבלתי חוברת כזו, שכן הכל בסדר והכל נחמד. אבל זה לא נכון. אני מבקש לבדוק את העריבה הזו. הייתי רוצה לקבל אינפורמציה על קליטת האמונים. הייתי רוצה לדעת מדוע הענין הזה מרוכז

בתוך מוסד ששייך לתנועה מסוימת בארץ הזו? "צוותא" - עד כמה שאני יודע. כל האומנים מופנים למקום זה, ושם נחרץ גורלם של אומנים אלה.

יש עניין של מילגות שמקבלים מדענים, רופאים, מהנדסים. מה גורל אותם אנשים בגמר המילגה הזו? בידי יש כמה פניות של רופאים שנפלטו; הוזכרה פה שמו של סאשה גולדברג שעושה בהתנדבות עבודה נפלאה. בהופעתו בפני ועדת העבודה הוא העלה שני דברים אשר לדעתי חייבים לחת את הדעת: א) ששנה אחת איננה מספיקה; ב) הוא נגד הסבה של בעלי מקצוע אשר לדעתנו היריעה שלהם מצומצמת מדי. לכן אני מבקש לחת את הדעת על עניין זה.

בעניין שדה התעופה בן-גוריון: כנראה שיהיה טרמינל חדש. הבעיה היא לא בטרמינל, אלא מה שאנחנו עושים בלוד. לדעתי, אין לקבוע בלוד את גורל משפחת העולים. לא יתכן שאנשים שבורים ורצוצים המגיעים ללוד לפנות בוקר, יאמרו להם פקידים נהדדים "תסעו לקרית-שמונה", או לכל מקום אחר. זה לא סימפטי להם. אני לא מדבר על אלה שאותם שולחים לאולפנים, אלא ל"עמך" שאותם שולחים למקומות מבלי לדעת מה הם יעשו מחר, מה תהיה תעסוקתם וכו'.

צריך לקבל את הסדור של העולים במחנה מעבר. יש להעבירם למחנה מעבר ושם לטפל בהם. אני מציע את הסידור הזה, ואני מקווה שנוכל לעמוד בקושי הזה, כי אנחנו לא נעמוד בקושי של שלחת עולים מבלי שידעו לאן וכו'. ראיתי את התמונה הזו שמתקבלת לפעמים בצורות לא יפות.

לגבי הירידה: כבוד השר דיבר על הדברים שאנחנו מכירים - על דיור, על תעסוקה ועוד. למעשה, שר הקליטה הודיע שגם הקליטה היא איפה שהוא גורם של ירידה. הרשה לי אדוני להוסיף עוד נימוק אחד - היחס של חלק מהפקידים אל העולים. לדעתי, מידת התלונות בשטח זה איננה פחותה מאשר בקשר לדיור, לתעסוקה ולקליטה חברתית.

אני קובע בוודאות שיש חלק של אנשים במשרד הקליטה, שהם לפעמים תופשים עמדות מרכזיות וקובעות, אשר יחסם אל עולים גובל ביחס עויין - כאילו והם אינם רוצים בקליטתם.

גדולתה של מדינת ישראל היא בזה שאי אפשר לפטר עובדים. אבל אין זו גדולתה של מדינת ישראל שמחזיקה פקידים שלא צריך להחזיק אותם שם. למעשה, חוזרים ונשנים אותם מקרים. גם השר וגם המנכ"ל שלו יודעים מי הם הפקידים על שמותיהם.

לא יתכן שתהיה אצלנו "מצודת משטרה". לא יתכן שאנחנו מברכים בשם כולם את מי שעשה דברים אלה. אני מתכוון לאווירה שקיימת בעניין זה. נא להוסיף גם את זה.

גאולה כהן: אני בצעם באתי לנושא אחד, ולא אכנס לפרטים: אני רוצה להעלות כאן את העיוות שקיים ואשר בגללו נשאלו שאלות, כפי ששאל ח"כ גרשוני - כמה עולה לנו עולה, וכמה עולה לנו משפחה?

בנושא זה היו כמה תמיהות. העיוות הוא בזה שחסרה ועדת קליטה של הכנסת. ועדת הכספים שהיא בעלת הדעה, אולי תנסה את סמכותה פעם אחת בנושא זה, ולא תאשר שום תקציב למשרד הקליטה לפני שתהיה ועדה מיוחדת של הכנסת שתוכל לעקוב במשך כל השנה ולראות באיזו מידה תקציב זה מופעל, ושתהיה לה בקורת על כך. נאמר, שכל המדיניות של משרד הקליטה יהיו בידי ועדה זו של הכנסת, וכך שיהיו לה סמכויות.

לא יתכן שבנושא זה, שנוגע לרוב הציבור בארץ, יטופל בוועדה העבודה. אנחנו העלינו את הנושא הזה בפני החברים שלנו. וזה הועלה ללא סוף. מדוע לא לקבל את זה?

סיעת המערך הודיעה לנו רשמית שהיא
איננה רוצה בזה.

ב.צ. קשת:

לא זו הכתובת. אנחנו איננו קובעים
ועדות.

היו"ר י. קרגמן:

ח"כ קרגמן, אחם קובעים תקציבים, כך
שאני חושבת שזו בדיוק הכתובת. אתם
קובעים תקציבים. כיצד אתה קובע תקציב כשאתה יודע מראש שתקציב זה
איננו מפוקח כפי שצריך להיות מפוקח?

גאולה כהן:

קיימים עיוותים. לכן אני פונה לוועדת
הכספיים, שאולי בהזדמנות זו אפשר לנצל את הסמכות להקים ועדה. דברתי
עם ראש הממשלה בנושא אחר, והוא אמר שיש עוד אנשים בוועדת הקליטה.

יש לי סקר לגבי מספר הפעמים שנושא
הקליטה הופיע בסדר היום של ועדת העבודה. זה דבר מגוחך, כי יושבת
ראש הוועדה נגד זה.

אני חוזרת ומציעה, שלא לאשר בשום
אופן שום תקציב למשרד הקליטה לפני שתהיה ועדה של הכנסת לעניני
קליטה. אני מתפלאה, אדוני השר רוזן, שאתה אינך עומד בתוקף על כך
שתהיה ועדה כזו. אמרת שאין לך התנגדות שתהיה ועדה כזו, ומדוע אתה
לא דורש את זה? לדעתי, כל הנושא הזה הנו מעוות מלכתחילה.

(ב) אנחנו חיים במדינת עליה. שמעתי
את השר רוזן האומר ליושב ראש הוועדה קרגמן שהיום אין עליה, וכי
במידה שתהיה עליה אתם שוב תגדילו את התקציב. ומר קרגמן אומר כן.
לדעתי, דברים כאלה לא יכולים להיעשות כן.

הננו עם מיוחד, משונה, נורמלי, לא-נורמלי.
איך משרד הקליטה ערוך לתופעה לא נורמלית זו? זאת אומרת, לא ברגע
מסויים ייפתחו השמים ומדרום אמריקה יבואו יהודים אלינו. אכן זה
דבר קשה. באיזו מידה ערוך משרד הקליטה והתקציב שלו - ואני חושבת
שתקציב כזה צריך להיות מוכן, בלי שימוש החשוב ביותר שקיים היום,
על מנת שלא יהיה מצב שייפתח איזה שער ויהודים יבואו ושאו נמצא
במצב קשה. על כל פנים, באיזו מידה אתם ערוכים פיסית לזה?

(ג) כבוד השר דיבר על כל מיני תופעות
קיצוניות שאין לנו שליטה עליהן, הכוונה לאנטישמיות ועוד. אבל יש
דברים שיש לנו שליטה עליהם, ואתה לא הזכרת אותם. הכוונה לבעיית
הקליטה אצלנו. לא אכנס לכל הבעיות. אמרתי כבר כי אינני מאמינה
בזה אם לא תהיה לנו ועדת קליטה.

יש לנו בארץ הזו פוטנציאל עצום שהוא
לא מנוצל. להתנדבות זו צריכים להיות ממש גופים. אני חושבת שצריך
לנצל גופים אלה שיעסקו בהתנדבות בעניני הקליטה החברתית.

(ד) פעם הצעתי שיהיה לנו בית ספר
לקולטים. מדוע לא יהיה לנו בית ספר כזה של חצי שנה ולעשותו בית ספר
של יוקרה, עם תנאים לשליחויות? אני מניחה שיבואו רבים ללמוד בו.

(ה) נושא הקליטה והעליה עלה כמה פעמים
בהקשר למשרד החינוך. יש אצלנו מדיניות כזו, כך שקבעו "יום שואה",
"יום קליטה" ועוד. כל "הימים" האלה אין להם שום ערך. לא לומדים
אותם, והם אינם משפיעים. אם נושא העליה והקליטה חשוב, הרי שיש להקנות
תודעה זו בבתי הספר. הלואי ותהיה עליה. אני יודעת שבמשרד החינוך
נושא זה איננו מטופל. אני מתכוונת לעולים ועדות מהצד העובדתית של
הנושא. שזה יהיה שעור חובה ומחייב, ולא להסתפק בשום צורה אחרת. אני
מבקשת לקחת את זה לתשומת לבכם.

גאולה כהן:

אני פונה לוועדת הכספים לנצל את סמכותה העניינית - אם לא המוסרית - ולא לאשר שום תקציב למשרד הקליטה לפני שתהיה החלטה עקרונית להקמת ועדה לענייני קליטה של הכנסת.

היו"ר י. קרגמן: כמה דברים: יש רזרבה בתקציב, שאם לאשרנו ושמתנו תהיה עליה גדולה, אז ישמשו ברזרבה זו. כלומר, אם לפתע פתאום תהיה עליה גדולה, אז יהיו כספים.

אין צורך לומר שבתקציב משרד הקליטה שכאשר הייתה עליה של 100 אלף איש, אז הם נשארו ללא לחץ, ללא דירה, כי כולם נקלטו. (גאולה כהן: היו עובדות אחרות)

אם יבואו 100-200 אלף עולים - יהיה קשה התהליך, אבל כסף לא יחסר. לא תהיה הגבלה תקציבית לקליטת יהודים מהעולם. (שר הקליטה ש. רוזן: סוכס עם שר האוצר, שמדי 3 חודשים אנחנו נבדוק את המצב)

הלוואי ויבואו.

(ב) כל ועדה צריכה לדעת מה הן הסמכויות שלה. אני, כיושב ראש ועדה, יודע. זה לא עניין של ועדת כספים לקבוע כמה ועדות צריכות להיות. יש נשיאות הכנסת, שבה יושבים חברים - גם ח"כ קשת יושב שם - שהם יחליטו ויקימו ועדה. הנה, מישהו הציע שתקום ועדה לענייני תחבורה. שיחליטו על כך, ושתהיה ועדה כזו. על כל פנים, אנחנו נאשר תקציב אם תהיה ועדה כזו.

לי יש דעה פרטית בעניין זה, אבל

זה לא עניין של ועדת הכספים.

(ג) אמרה חברת הכנסת כהן כי ח"כ גרשוני אמר שקליטת משפחה עולה כך וכך וכו'. האם זה עניין של 50 אלף? רק להביא לאיזה מקום משפחה, ולסלול כבישים, לעשות תשתית, בתי חולים, בתי ספר - כל הדברים הללו עולים בכסף רב.

לא אמרתי כך. אני גם הצעתי לחשוב אם לא היינו צריכים לראות את הקשר

צ. גרשוני:

בין התקציבים הללו.

בעמוד 12 תמצאו פרטים. על כל פנים, הסכום הזה מורכב מכל מיני

היו"ר י. קרגמן:

דברים - בריאות, חינוך וסעד.

בקשתי לדעת כמה זה בכל משרד.

צ. גרשוני:

אנחנו רוצים לדעת אם התקציב מנוצל למטרות, ואם מנוצל טוב. על זה ברצוני לעמוד, שכן נושא הקליטה בכלל הוא בנפשנו. עלינו לקלוט את העולים מה שיותר טוב, כי זה עתיד העם. לכן בנושא זה היו צריכים לתת תקציבים מעל ומעבר, ואני מבין שלא היה חסר כסף.

א. גרופר:

לדעתי, 60 אלף ל"י שעולה לקליטת עולה חדש זה לא הרבה. (א.נ. פלוג: זה היה בשנת 1973). אני, כחבר ועדת

א. גרופר:

העבודה ברצוני להגיד כי משרד הקליטה עושה הרבה. אבל העניין הזה שלא הצליח להתגבר על ריבוי רשויות, זה אסון. זה לא מחדל, כי מחדל אפשר לתקן. אם במשך 4-5 השנים האחרונות, בגלל מה שקרה בנושא הקליטה, זה השפיע על הקטנת העליה מרוסיה, מפני שאנחנו צריכים לדעת שעולים אלה הם בעלי רמה מסוימת - והרי הם יודעים והם קוראים מה שנתנו לאותם עולים שבאו אלינו לפני כן - הרי שזה אסון אם לא פתרנו את נושא הקליטה עד היום.

הבעיה מתחילה משדה התעופה לוד. עולה חדש שבא מרוסיה זה היה טרגדיה. לקחו מחסנים ובהם נתנו שירותים. עולה חדש לא היה יכול לעבור לאותו טרמינל מפואר בו עברו התיירים. עולה חדש ראה את כל זה, והוא קבל "שוק". גם אנחנו קבלנו "שוק".

(ב) באו אנשים והמקום היה קטן מהכילים, לכן הם עמדו על מדרגות, וזאת לאחר שהם נסעו נסיעה ארוכה.

לעצם העניין: שמענו מהשר, ובצדק, על דיור לא מתאים. על חוסר דירות לקשישים ולזוגות צעירים. לדעתי, אלה הם דברים שצריך להתגבר עליהם. נכון, אי אפשר להתגבר על זה בבח אחת. אין שיכונים. האם לא הבינו שיבואו גם בודדים?

אחר כך היתה הבעיה של דירות גדולות.

היתה גם הבעיה של האקדמאים. מה לא שמענו בנושא זה בוועדת העבודה - ממש טרגדיות. באיזה כאב שמעתי על זה. מהנדסים נלחמו באקדמאים.

הקליטה עולה בכסף למדינה. גם השר וגם מנהל משרדו מודים בנושא הזה של ריבוי רשויות. זה הרס את כל הבעיה הזו של הקליטה. אם לא יתגברו ולא יקימו רשות אחת, הבעיה תהיה יותר קשה. והרי לא מדובר בבעיה תקציבית. עם ישראל ימצא תקציב לקליטת עליה. עם ישראל ימצא תקציב זה. אבל שיהיה ניצול טוב. כאן נעוצה הפגיעה הקשה. גם בוועדת העבודה אמרתי כי שר הקליטה מוכרח לעשות הכל בממשלה, אולי יצטרך לפגוע בכמה מנהלים, ובלבד שתהיה רשות אחת. תחליטו אתם בממשלה, על מנת שלא תהיינה רשויות רבות.

ד. קורן:
למשרד הקליטה יש לי טענה: קיימת החלטת הממשלה להקפיא את החקנים. אני רואה שאחם מוסיפים כאן 5 עובדים. טענתי את זה לגבי כל משרד ומשרד. צריך להתארגן בכוח האדם הקיים ולא להוסיף עובדים. גם לא עובדים ארעיים.

בעמוד 2 כתוב, כי סך הכל עובדים בהנהלת המשרד בשנת 1974 היה 391 $\frac{1}{2}$, ובשנת 1975 יש 396 $\frac{1}{2}$. כלומר, שיש כאן תוספת. מדוע? האם השרים והמנכ"לים לא עברו על תקציב זה? אני לא מעוניין בהסבר, אלא למחוק את זה.

(ב) במשך כל השנים התעוררה השאלה, האם דרוש משרד קליטה בהקשר למחלקת העליה של הסוכנות? יש לי הרגשה שהקשר בין שני אלה אינו תקין, למרות שאני שומע כל הזמן שיש קשר טוב. עובדה היא, שלאנשי העליה בסוכנות יש הבטחות של משרד הקליטה והעליה בארצות שונות, אך בארץ אין מכבדים אותן.

יש לי נתיב יסורים עם תושב חוזר שישב 20 שנה באנגליה. הבן שלו הוא עולה חדש. רוצה להשיג דירה בכרמיאל וזה נמשך בלי סוף. הוא ממש מדוכא מזה.

יש מישהו אחר שקבל כל מיני הבטחות. הוא עובד בטכניון, ואומרים לו ללכת לקרית גת, וזה לא מצא חן בעיניו. לכן רוצה ללכת לעיר פיתוח, ואז אמרו לו שאם ילך אז כל זכויותיו ייפסלו. אין ספק שמקרים אלה מדכאים ביותר. אני מתפלא. אני תמיה, ויותר מתמיה. יש הרגשה שעולים חדשים הרוצים להסתדר, אין להם כתובת.

ד. קורן:

הזדמנתי לבית חולים, ושם רופאה אחת שאלה אותי אם אני יודע איך מסדרים ילדים בקייטנה בקיץ. יש שם סוג של עולים רופאים מרוסיה הרגילים לשלוח את ילדיהם ל"קמפ", למחנה, כשהיו ברוסיה. כאן הם אינם יודעים כיצד לסדר את הילדים. שני בני הזוג עובדים, ואין להם כתובת. מדוע שלא תהיה להם כתובת כזו?

ח"כ גרשוני העלה את הנושא של זכויות העולים, ואני רוצה להרחיב נושא זה. עובדה שעולים רכשו "וולבו", וזה מעיד שזכויות עולים לא ניתנות בצורה רציונלית. יכול להיות מקרה שעולה איננו מסתדר, אבל יש לו זכויות. תן לו את הכסף במזומן. מכל מקום, אני חושב כי בענין זה נחוץ שיהיה שינוי במדיניות. אני מציע שתהיה ועדת מצומצמת למימוש זכויות העולים ע"י מחן סיוע.

היו"ר י. קרגמן: את מס נסיעות חוץ לשלוש שנים קצצנו לשנה אחת. אנשים מארצות הברית שהביאו שתי מכוניות למשפחה, אמרנו שכל משפחה תביא מכונית אחת.

צ. גרשוני: איננו מתכוונים לזה, אלא לשיטה. זה לא יכול להיעשות ללא יוזמתנו.

ד. קורן: אני אומר, לא לשחרר משום דבר, אלא לתת כסף, ועל ידי כך הוא ישלם את המכס, ואח המסים על "פורד-אסקורט". יתכן שאז לא יקנה "וולבו". יתכן שאז יקנה מכונית משומשת. אבל הוא ישתמש בצורה נכונה לסדרו. הכתובת לכך היא הממשלה, ועדת השרים. אני אומר ועדת השרים או ועדת הכספים, או ועדה שחטפל בזכויות העולים שיקבלו הטבות, ושיקלו אותן בצורה מרוכזת ובצורה רציונלית.

אני טוען כי מאז שהוקם משרד הקליטה היו ציפיות ממנו, אבל היו גם חששות לגבי דריכה על יבלות של הסוכנות. אך אמרו שזה יהיה לתעסוקה, לדיוור ועוד. כידוע לנו, שר הקליטה הראשון במדינת ישראל היה גם סגן ראש הממשלה. בינתיים הוא השתחרר מזה, ואילו שר הקליטה הנוכחי איננו סגן ראש הממשלה. בינתיים משרד הקליטה קיים ועומד, ואם הוא לא כך אז הוא יכול להיות מחלקה במשרד השיכון.

אני טוען שאתם משרד הקליטה של אזור המרכז, ולא של מדינת ישראל, כי בעזרה או בהכוונה מטעם משרד הקליטה ע"י תיאום עם משרדים אחרים, הם צריכים להיות כפופים למשרד הממשלה על מנת לפזר את הקליטה וכו'.

אם מזמינים 60 אלף ל"י, הרי זה על מנת ליצור את התשתית. אני טוען שהעיריות, המושבים והקיבוצים - ואני מקיבוץ שקלט עולים מארצות רווחה - אנחנו יכולים לקלוט קליטה חברתית הרבה יותר טובה. שלומי, נהריה, כרמיאל ועכו - בעכו יש בעיות. גם מקלות - כל אלה מוכנים לקלוט יותר מהמרכז של אזור דן. העולה פה הולך לאיבוד, ואילו שם יש חברה שמעוניינת בקליטתם של העולים. לכן אני אומר שצריך לבוא שינוי בסיסי במדיניות. לדעתי, הממשלה חייבת להתלבש על נושא זה.

י.ש. פלומין:

כמה שאלות: אחת הדרכים שמהן ניתן ללמוד את התקציב היא דרך ההשוואה.

בתקציב ניתנו מספרים של 1974. בעמוד 8 של ספר התקציב כתוב כי התקציב הרגיל בשנת 1974 הסתכם ב-48 מליון ל"י. אין ניתוחים על כך. אין לנו מידע גם לגבי הסכומים שקבלתם מהרזרבה הכללית, ומה היה התקציב הריאלי לשנת 1974/75, מה היו ההוצאות בפועל ב-1975, או מה הרזרבה על כל המרכיבים שעומדים לרשותכם, באיזו מידה אתם עומדים להוציא את הסכומים ב-1975/76.

במ"ח יש עתודה של 15 אלף עולים. מה המקורות? ההכנסות מהמגביה לא היו בשפע. האם יש לכם נתונים? מה השווי שאיננו כלול ב-100 אלף או ב-60 אלף לעולה ע"י פטור ממסים? יש גם פטור ממס הכנסה ופטור ממסים עקיפים. לא נותנים לנו נתונים נכונים, כך שאנחנו לא יודעים את זה בחשבון. אני מבקש מידע על נתון זה.

יש מינהל סטודנטים, כוח אדם ועוד, אבל האוכלוסיה שלו הולכת ומצטמקת. הנה, בינואר 1974 טיפלו ב-8396 סטודנטים, ואילו ביולי 1974 טיפלו ב-6950 סטודנטים.

רוב רובה של העליה צריכה להקלט או מ-1974/75, או מ-1975/76. הואיל ואנחנו יודעים מה האוכלוסיה שבאה, ועד כמה היא קטנה יותר, כך אנחנו יודעים שמספר הסטודנטים לא יעלה על 6000. הבעיה של קליטת סטודנטים בשנה ראשונה, כך שבשנה הרביעית היא יותר קטנה..

רוב הסטודנטים הם בשנים מתקדמות. החוספת של חדשים לעומת הקליטה היא יותר קטנה. אם כן, מדוע מגדילים את ה"סטאף"? בעמוד 36 שבחוברת הכחולה כתוב: מינהל סטודנטים - 36 משרות ב-1974, וב-1975 - 37 משרות. והרי קיימת כל ההצדקה להוריד את מספר המועסקים.

אני רואה בסעיפי התקציב הוצאות בכמה מאות אלפי לירות בתשלום אי אכלוס דירות שכורות.. אני יודע שהסוכנות הפסיקה לחדש חוזים לשנתיים. זאת אומרת, מה שקורה הוא שיש דירות שנשכרו ולא מאכלסים אותן. מצד שני אנחנו רואים את משרד השיכון עם תקציב של מאות מליונים לירות לשיכונים, ולא דוקא באזורי פיתוח. באזור המרכז יש דיור מהמוכן. שיכונים אלה עומדים ריק למרות ששולם על חלק מהם, וחלק אחר שיכולים להעמיד לרשות העולים. ברצוני לקבל פרטים בעניין זה.

ישנה בעיה של פטור ממסי עקיפין לגבי עולים חדשים שצריכים להוכיח שהביאו מטבע זר. לגבי עולי רוסיה - עולים אלה אינם יכולים להוכיח שבנק של ורשה מעביר להם כספים. לדעתי, יש אי צדק בעניין זה. מכל מקום, בעיה זו קיימת, ויש התמרמרות בקרב העולים. צריך למצוא פתרון לבעיה זו.

בתקציב זה יש מספר בעיות שהייתי רוצה למצוא להן פתרון או תשובה מרוכזת לגבי חלוקת תקציבית במגזרי המשק. קליטה חברתית - 22 מליון. חלק מזה אומרים שזה מימון לצבא.

אני מבקש, אם אפשר, לקבל פירוט לפי מה מקבלים מלכרים, ארגונים וולונטריים, ארגוני עולים, גורמי משק פרטיים, משרדי ממשלה אחרים וקיבוצים.

ח. קורפו:

בתקציב הרגיל היו צריכים להופיע כל הסכומים במספרים יותר נמוכים, כי מ"ה בכלל איננו מופיע כאן. כלומר, שסעיפי ההוצאה יהיו בסעיפי התקציב בסכומים יותר קטנים, ומ"ח ישלים אותם. לדוגמה: אגף התקציבים המיוחד מחולק לסעיפים שונים, לא מתוך רצון לנגח, אלא יש לנו חולשה שכל משרד יתרום למען ההתיישבות, שכן זו ה"פרה הקדושה".

ח. קורפו:

מדוע לתת לקיבוץ עבור 1800 אנשים סכום של 1,3 מיליון ל"י, בשביל ציוד ראשוני - 866 ל"י לאדם, כאשר לאחרים נותנים 600 ל"י - למה לתת 50% יותר? (שר הקליטה ש. רוזן: זה לבוגרים) כל יחיד מקבל 600 ל"י. יש ילדים, גם פה יש ילדים. אני מדבר על אותה הוצאה.

מה זה פעילי עליה בקבוצים? האם הם יוצאים לשליחות להביא עולים? למה צריכה להיות השתתפות בסמינרים תנועתיים? האם זו פונקציה של המדינה לתת את הסמינרים האלה? יוצא כן שדרך כל סעיף הוצאה צריך לתת עוד משהו.

סיוע לעולים ללמוד עברית - מה זה? האם זה בתי ספר? האם בכל בית ספר קיימת אפשרות ללמד עולים? מכל מקום, זה לא עניין של משרד הקליטה. כיצד זה מתחלק?

א. אפרת: אני מצטער שלא שמעתי את השר. במידה שאני עוקב אחרי הפעולה, אז אני רואה כי עניין המרחבים נתקבל באהדה. אפשר לומר כי התגובה הייתה חיובית. לא שמעתי אם יש לכם תמונה מאותם מקומות ששם זה נכנס, ומה הן התוצאות במישורים אחרים.

כאשר הקימו את משרד הקליטה היו 1000 עובדים. (מ. שרמן: 280 עובדים עברו למשרד הקליטה). בינתיים מספר העובדים גדל ל-1000-1100, כאשר קודם לכן היו 400-420 עובדים. אין לי אפשרות לשאול אתכם מדוע קרה כך. מכל מקום, אצלכם המספר גדל פי-שניים. יש לכם עכשיו למעלה מ-500 עובדים. מדוע זה צריך לגדול שם במספר כזה, ואצלכם לדעתי זה גדל באופן סביר.

עכשיו, כשהעליה ירדה, נשארו אולפני הקליטה בידי הסוכנות. האם אתם יכולים לסבול מצב שתפקידכם הוא לטפל בעולה מיום הכנסו ארצה, וזה איננו תואם את המצב האמיתי, שכן כתוב לגבי 1975 "מיום הכנסו". לדעתי, זה לא תואם את האמת. הפסיקו לכתוב את זה, או שתכתבו משהו שיהיה אמת.

אם קלטתם 330 עובדים מהסוכנות, הרי על ידי כך אתם שיניחתם את דפוסי העבודה. מה עם שאריות העובדים שקלטתם מהסוכנות ואשר מסתובבים אצלכם עם דפוסי עבודה מאותם ימים?

האם יש לכם השפעה על תכנון ובניית דירות קטנות מראש? האם יש לכם השפעה על כך שיבנו דירות לקשישים? כמה אנשים נשארו לכם מבתי מלון?

ברצוני לומר לח"כ קשת בקשר למה שאמר על "צוותא": האם פנו מוסדות לערוך תערוכות, מקהלות ועוד, והאם הם נענו בשלילה? על כל פנים, פעולות מסוג זה עוזרות לעולים. אני מניח שאם היו פונים לא היו נענים בשלילה.

נ. קצב: יש הצעה אחת שאותה אני מציעה בכנות ובחמימות, ואיש לא יכול לומר שאין לי יחס לקליטת עולים. אני אומרת תקציב משרד הקליטה, עם תחזית כזו, הוא מוגזם - הרי שבמצב הנוכחי ניתן לקצץ 20 מיליון ל"י לקליטה, ולהעביר סכום זה למשרדים שמטפלים במשפחות במצוקה.

היו"ר י. קרגמן: לפני שנתיים יזמתי חוק ביחס לאסירי ציון. אבל גנזתי אותו. מכל מקום, קיימת הבעיה הזו של אסירי ציון. זהו נושא חמור ביותר, לכן רציתי להציע

היו"ר י. קרגמן:

הצעה חוק, אבל נתבקשתי ע"י שר הקליטה וגם ראש הממשלה, וגם שר האוצר, לא להביא הצעה זו.

ברוסיה ישנם אסירים שנאסרו בשנות

ה-20. ולא בזמן הקמת המדינה. ועדת העבודה דנה בנושא זה והיא החליטה מה שהחליטה רק לגבי אסירים מקום המדינה.

יש אסירים שנאסרו, כפי שאמרתי, בשנות ה-20, וישבו בבתי הסוהר עשרות שנים. הם שוחררו מבלי להיות חופשיים. עכשיו הם הגיעו לישראל. הם לא מונים הרבה, כי חלק מהם כבר נפטר. מכל מקום, אסירים אלה משוללים כל זכויות. הצעה החוק שרציתי להציע עדיין קיימת.

לדעתי, אם לא ימצא סידור עבור

אסירים אלה, אני אציע את הצעת החוק שלי עוד פעם.

היה אסיר ציון מלפני קום המדינה, ששוחרר, ואז נתנו לו 200-250 ל"י בהתאם להסדר. אבל הסדר זה הולך ומתמוטט. מכל מקום, בעיה זו דורשת הסדר. אינני יודע כמה יהודים נשארו בחיים, ושהגיעו לארץ רק עכשיו. יתכן והם מונים 100 איש.

ברצוני לדעת, מה אתם חושבים

לעשות בענין זה? אני חושב שזה צריך להיות מעוגן בצורה מתאימה, כי לפעמים זה משפיל מצב זה.

א. שוסטק:

הייתי חבר ועדת העבודה, ואני רוצה לומר כי ענין זה לא נעלם מאתנו. כנראה לא שמת לב לכך שברגע שאתה עוזב את המודד הזה של הקמת המדינה, אז עליך להתחשב עם אסירי ציון אחרים, שהם לא רק מרוסיה.

הופיעו בפנינו עולי עירק, וטענו מה שטענו. זאת אומרת, שיש לכלול בזה כל מי שהיה אסיר ציון. היו משלחות גם מעולי רומניה, ולא רק מרוסיה, מעולי בולגריה ועוד.

לאחר לבטים מרובים הגענו בוועדת העבודה למסקנה שהמודד צריך להיות מהקמת המדינה. עליך לקחת בחשבון שיש אלפים שהיו אסירי ציון, וזה ענין של תשלום תגמולים.

שר הקליטה ש. רוזן:

הודעה: ההסדר לגבי אסירי ציון קיים.

מאחר שלא קבלנו כחוק את אלה שהיו אסירי ציון לפני קום המדינה - כי אחרת זה היה גורם לאינפלציה - הרי שאני הודעתי בשם האוצר, שכל אסיר ציון שעלה ארצה אחרי 1.1.69 ייחשב כאסיר ציון לכל דבר. אני קבעתי את התאריך לפי ביטוח לאומי. מכל מקום, אנחנו מטפלים בעולים כאלה.

ח. קורפן:

בוועדת הבחירות המרכזית נמסרה אינפורמציה כי משרד הקליטה רוצה סכום של 100 אלף ל"י כדי להעמיד קלפי מיוחד לעולים.

היו"ר י. קרגמן:

ח"כ בדר דואג לזה. תודה רבה לכם.

(שר הקליטה ועוזריו עוזבים את הישיבה)

היו"ר י. קרגמן:
מד"ר צבי דינשטיין קבלתי מכתב שבו
הוא מודיע לי כי בהתאם להתחייבויותיו
הקודמות בקשר למועצת המנהלים של בתי הזיקוק - כידוע לכם ש-200 מליון
דולר שמגישים לחברה זרה, השקיע מיכאל צור את הסכום הזה בחברות של
רוזנבאום - כך שאחרי מאמצים רבים של דינשטיין הסכימה חברה זו להחזיר
לבתי הזקוק 3 מיליון דולר, והכסף הועבר כבר לבנק שוויצרי ממדרגה
ראשונה, עם הוראה בלתי חוזרת להעבירו לישראל מ-11.8.75. כלומר,
כסף זה - 3 מיליון דולר - ניצל.

אנחנו נכתוב בקומוניקט הודעה פשוטה
ביותר: ש-3 מיליון דולר של בתי הזיקוק שצור השקיע בחברת רוזנבאום,
הוחזרו אחרי מאמצים רבים.

תודה רבה. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 13.30.